

Nr 241.

Av herr **Palmstierna**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag om talan i viss ordning angående rätt till strömfall.*

Det har väckt åtskillig förvåning att regeringen funnit angeläget att med Kungl. Maj:ts proposition nr 184 förelägga riksdagen spillrorna av det lagförslag om särskild prövning av strandägares rätt till strömfall eller annat område i rinnande vatten invid stranden, som av lagrådet ur juridiska synpunkter så ingående och skarpt kritiserats att ytterst ringa del av densamma kunnat av justitieministern vidhållas. Det omarbetade lagförslaget föreligger nu i ett stympat och beskuret skick och syftet med den ursprungliga framställningen kan näppeligen vinnas därmed. Detta syfte var givetvis att genom ett preklusionsförfarande, och begränsning till viss tid för kronans rätt att föra talan rörande bättre rätt till vattenfall få ett snabbt slut på vattenfallsprocesserna, oavsett om kronan kunde hinna med att inom stadgad tid förskaffa sig det bevismaterial, som erfordras för upptagande av rättegång, eller ej. Genom lagrådets synnerligen befogade erinringar häremot har lagförslaget nu krympt ihop till en lag om talan i viss ordning angående rätt till strömfall, i vilken endast föreskrives att strandägare må begära domstols prövning för att erhålla visshet om kronan har giltiga anspråk på strömfallet i fråga. Någon tids begränsning, efter vilken kronan förlorar sin talan, är ej upptagen i det nya förslaget. Detta är givetvis för kronan en väsentlig fördel. Kronan lämnas rådrum att förebringa all den bevisning, som kan stå till buds. Någon begränsning av processandet till några få år vinnes emellertid alls icke med den föreliggande propositionen.

Det må nu synas, att denna så förlorat sin ursprungliga karaktär och erhållit så ringa betydelse, att den kunde utan vidare godtagas,

men vid närmare eftersinnande finner man att åtskilliga betänkligheter dock vidlåda densamma. Redan i lagrådets yttranden framhålles att något föregripande av lagstiftningsarbetet på detta område icke bör ske. Det är likväl ytterst sannolikt att detta kan äga rum även med det framlagda förslaget. En viss meningsmotsättning i fråga om den rätt till strömfallet, som i oskiftat vatten skall tillkomma byalag och strandägare, har nämligen yppat sig mellan lagberedningen och domstolarna. Medan den förre i sitt förslag till ny jordabalk ställt sig på den ståndpunkten att strömfallet i omnämnda fall bör anses tillkomma byalaget, har högsta domstolen tilldömt strandägaren detsamma. För den händelse ett massprocessande nu skulle igångsättas, komme domstolarna med all sannolikhet att företräda strandägareståndpunkten och undan för undan tilldöma markägaren invid vatten äganderätt till omtvistade strömfallet och detta innan lagstiftarna avgivit sitt votum. Frågan skulle således i stor utsträckning bli avgjord, innan lagstiftningen fått tillfälle att besluta. Detta kan givetvis icke vara lämpligt. Först torde principfrågan böra lösas, innan domstolarna avdöma vad som i det särskilda fallet skall anses vara gällande rätt.

Det bör tillika erinras om att den åt nuvarande statsrådet *Westman* överlämnade utredningen rörande regalrätten ännu icke hunnit bli färdig, men den torde utan tvivel bliva av betydelse för bedömning av föreliggande spörsmål om kronans rätt till strömfallet. Att utan kännedom om densamma påskynda avdömandet av rättsfrågor, som beröra denna utredning kan därför icke befinnas riktigt.

I själva verket har man icke heller någon säkerhet för att endast produktionen gagnas för den händelse lagen godtages. Rätten att föra talan begränsas nämligen icke till den, som bygger i vattnet eller visar uppenbar avsikt att göra detta — han har t. ex. ingått avtal med vattenfallsstyrelsen på de grunder, som angivas i kungl. propositionen nr 173 — utan *varje* strandägare må instämma kronan till domstol för avgörande om vem äganderätten tillkommer. Även den, som t. ex. på spekulation förvärvat sig stranden i tanke att därigenom förtjäna på värdestegring hos vattenkraften eller först om ett par årtionden kan förväntas utbygga fallet, skulle ha rätt till att få sin tvist med kronan omedelbart avgjord. Hade propositionen begränsats att gälla endast för dem, vilka äro produktivt nyttiga, skulle mindre betänkligheter råda.

Ett annat, ett praktiskt skäl, för propositionens avstyrkande är att kammarkollegium för närvarande icke besitter tillräckliga arbetskrafter för att möta de utredningskrav, som kunna uppstå för den händelse avsikten med lagen skall vinnas. Denna synpunkt framhölls

i annat sammanhang, nämligen under debatten om den tjuguariga hävden i första kammaren år 1912 av herr *Trygger*, som, när tanken på preklusionsförfarandet först uppkom, uttalade samma betänksamhet. Väl kan det invändas att arbetskrafterna lätt kunna ökas, men detta kommer i så fall att ske på bekostnad av utredningsarbetets enhetlighet.

Man kan i övrigt ifrågasätta, om den kungl. propositionen fyller något verkligt behov. Inom kammarkollegium pågår ju för närvarande en systematisk utredning angående kronans rättsanspråk och resp. vattenfall ordnas efter typ och i grupper, varigenom dom rörande ett fall kommer att beröra en hel serie andra. Vattenfallsprocessernas avveckling på fullt normalt sätt pågår således och denna avveckling skulle icke gagnas, om den kungl. propositionen bifölles. För en strandägare torde det dessutom icke vara någon svårighet att hos kungl. kammarkollegium förskaffa sig kännedom om den typ av vattenfall, hans eget anses tillhöra.

Det bör också påpekas att den uppfattningen år 1912 gjorde sig gällande inom riksdagen att en strandägare redan nu utan att därigenom förlora sin hemulsrätt kan instämma kronan för avgörande av tvist om bättre rätt till strömfall. Är denna åsikt, såsom det vill synas, riktig, framstår den kungl. propositionen än mer ändamålslös.

Slutligen bör det framhållas att därest Kungl. Maj:ts proposition nr 173 av riksdagen i det väsentliga bifalles och ett verksamt undanröjande av processfallens utbyggande således kommer till stånd, vinnes det huvudsakliga, nämligen att vattenkraftsproduktionen oavbrutet fortgår, utan att rättvisans behöriga gång störes.

På grund av det anförda hemställes,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 184 icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1915.

Erik Palmstierna.
